

la tradició de les comarques gironines. Un dels objectius de la Plataforma és, justament, la revaloració de la tradició dramàtica i literària gironina. En tant que l'autor referenciat ja podia completar la quarta banda necessària, vam relaxar la discutida exigència de separar dramaturg i director. D'aquesta nova iniciativa n'hem dit jibaritzacions, i de moment les han gosades Llàtzer Garcia, a partir d'un conte de Mercè Rodoreda, i Josep Pujol, que ha jibaritzat Narcís Comadira.

Només ens resta agrair una altra vegada la fidelitat de la Diputació de Girona, fent possible les tres edicions dels Diàlegs, així com l'escalf protector de l'escola de teatre El Galliner-AGT, i molt especialment la sala La Planeta, que, apostant per Platadedrama, ha sabut veure el valor diguem-ne "ecumènic" d'aquesta iniciativa, que implica cada vegada més noms de la creació dramàtica a les comarques gironines.

PLATAFORMA DE DRAMATÚRGIA
DE LES COMARQUES GIRONINES

El palo-santer

Un conte de tardor

Pere Curta

Aquesta obra va ser estrenada el 24 de maig del 2012 a Sala la Planeta de Girona, dirigida per Jordi Prat i Coll, amb Francesc Rico i Jordi Rico.

PERSONATGES

HOME
DESCONEGUT

VEU EN OFF: L'acció s'esdevé en un tancat urbà que fa la impressió d'haver estat en altre temps un bell jardí, ara curull de brossa i bardisses. Al fons, heu d'imaginar una antiga mansió, amb pretensions senyorials, mescla de casalot pairal i elements d'un cert gust neoclàssic, més aviat xaró. Una casa indefinible: sota l'efecte del pas del temps, gairebé misteriosa. Al seu davant, i després d'un enrajolat que fa de vorera, hi ha una font mig enrunada al centre d'un petit mur circular, tot el conjunt de pedra. A banda i banda del jardí, dos rengles de moreres fan caminets laterals amb les parets de totxana del que deuen ser alts edificis d'habitatges-dormitori. Prop de la casa —a la part esquerra, des d'on vosaltres ara mireu—, s'alça un gran palo-santer carregat de fruits.

Des de fora de l'escenari.

HOME: Perdoni. N'està segur que fem camí cap a l'església?

DESCONEGUT: Sí, senyor arquitecte. Una mica de paciència, sisplau. Segueixi'm.

HOME: Des d'un bon tros que no faig altra cosa.

Entren DESCONEGUT i tot seguit HOME, d'aspecte més elegant. HOME voreja la seixantena. S'eixuga el front amb un mocador. Sembla cansat.

DESCONEGUT: Hem arribat. (*HOME observa sorprès, encisat, l'indret.*) I bé...

HOME: Déu meu... (*Sense parar de mirar-s'ho tot.*)

DESCONEGUT: No se'n sap avenir, eh?

HOME: És com si m'hagués perdut en un conte de fades. (*DESCONEGUT riu.*) Tot plegat. La seva trucada per fer-me tornar al poble on vaig néixer, després de tants d'anys. I ara, això. Ser aquí.

DESCONEGUT: És un lloc extraordinari.

HOME: Sí. El poble ha crescut tant que ja no és sinó un raval de la ciutat...

DESCONEGUT: L'entenc perfectament.

HOME: ... en canvi aquest jardí, intacte...

DESCONEGUT: M'hauré de fer perdonar. Li devem una explicació.

HOME: Com?

DESCONEGUT: No el vull fer patir més. Si hem portat aquest assumpte amb discreció i potser, fins i tot, amb una mica de misteri, és perquè el volíem afalagar. No pas per espantar-lo.

HOME: Doncs, no sé si ho han aconseguit. (*Sorneguer.*)

DESCONEGUT: Confiam que sí. Veurà, l'ajuntament va decidir que era un deure i un honor homenatjar un dels fills predilectes del nostre poble. Aquest antic jardí, hem acordat de convertir-lo en un redós d'esbarjo que portarà el seu nom. (*Silenci.*) Ens agradaria que vostè mateix el dissenyi, completament al seu gust.

HOME, *astorat*: No ho diu seriosament... No, no m'ho mereixo.

DESCONEGUT: Nosaltres creiem que sí.

HOME: Però si fa una eternitat... Per què m'han triat a mi?

DESCONEGUT: L'hi demanem de tot cor. Més ben dit, l'hi exigim.

HOME: Vostè és un nouvingut. No em coneix de res.

DESCONEGUT: Admiro el que ha fet, senyor arquitecte.

HOME, desconcertat, silenciós, es gira i observa el jardí.

DESCONEGUT, *una mica embarassat*: Accepta?... (*Pausa.*) Puc saber què pensa?

HOME, *com si es despertés lentament*: Per un moment havia canviat de món. No es pot imaginar l'efecte que m'ha produït trobar-me en aquest clos, envoltat d'edificis. Com si hagués davallat molt endins de mi mateix. Tinc la sensació que hauria de fugir-ne i alhora m'hi voldria quedar per sempre més. La sensació d'haver fet un llarg i obscur viatge per venir a parar justament en aquest jardí. (*Cordial.*) No se'n rigui, sisplau...

DESCONEGUT: No me'n ric. Sempre m'ha fascinat aquest indret. El fet d'haver quedat intacte quan tot el veïnat, a poc a poc, ha estat derruït és un cas ben insòlit. La seva casa, m'imagino...

HOME: Sí, era al costat, a mig carrer.

DESCONEGUT: A mig carrer?

HOME: Sortir de casa i venir a jugar aquí era tot el meu goig, de petit. Ens hi trobàvem amb els companys. Terra de ningú. No crec que ho entengui.

DESCONEGUT: Em faria feliç si me'n volgués parlar. (*Pausa.*) Aquest lloc, fora del temps, diria que amaga tantes coses, no sé... les últimes restes d'un món perdut.

HOME: És clar, sí. És natural. Però, ja ho veu, tot canvia,

amic meu. És necessari que tot canviï. Hem de pagar un preu per anar endavant.

DESCONEGUT: Sisplau.

HOME: Molt bé, suposo que ens podem permetre uns instants de repòs. Seiem, voldria complaure'1. (*Fa un gest cap al muret circular.*) Allà on vulgui. Però amb compte.

DESCONEGUT: Eh?!

HOME: Aquí, tot és extremament perillós.

DESCONEGUT, *sorneguer*: Ara em vol espantar a mi?

HOME: Un lloc terrible, amic meu, prohibit. Allí, dins la casa, hi viu la més coneguda d'entre les dones del poble, i també, la més bescantada en secret. La senyoreta Lluïsa.

DESCONEGUT: Bescantada, en quin sentit?

HOME: Silenci. Recordi que som en un altre temps. Força anys abans de la mort del dictador, aquest era un llogarret temorenc i pietós, propens a tota mena de xerrapeteries. La vida hi corria de sota mà.

La Lluïsa era una dona molt bella, esvelta, la primera que va gosar tenyir-se els cabells de color ros. Un escàndol. El més petit, tanmateix, dels escàndols que l'envoltaven. La Lluïsa, amic meu, era una dona que portava al llit els marits de les altres dones. Una dona pública. Gairebé, en un poble tan resclosit com aquest aleshores, un servei social indispensable.

DESCONEGUT: No me l'esperava, una cosa així. Continui, per favor.

HOME: Els menuts n'estàvem enamorats. Aquells vestits, les pells, un aroma inconfusible alertant-nos sempre de la seva presència... Cada dia veníem a jugar al seu jardí. De dia ens era permès. La Lluïsa a plena llum no era sinó una vilatana simpàtica i xerraire que tothom tolerava amb un mal dissimulat menyspreu.

DESCONEGUT: Un moment, un moment. Com és això?

HOME: Fa de mal explicar. Una d'aquelles jugades de la vida. La casa havia estat el casal d'una família de terratinents

de la comarca. Imagini's si parlo de temps. D'aquells que encara lluien un títol nobiliari... Tant se val. El cas es que la gent del poble mantenia una llei de respecte atàvic sobre allò que els toqués de vora.

DESCONEGUT: I la senyoreta Lluïsa?

HOME: Encetada la guerra civil, el propietaris van marxar, esporuguits suposo pel temor de les rancúnies. I la casa va quedar abandonada. Passat el conflicte, força temps després, va arribar ella i s'hi va aposentar. Ningú no va demanar-li raons. No corrien els dies de buscar-se maldecaps.

DESCONEGUT: De manera que tot i, diguéssim, les seves especials activitats, la gent es va estimar més fer-se el desentès.

HOME: No gosaria pas afirmar que no hi visqués per dret. Ja li he dit que era una persona exquisida, molt elegant, i no feia la impressió d'anar curta de diners.

DESCONEGUT: I ella, els consentia de venir-hi?

HOME: Sí, naturalment. És que a la nostra colla també hi havia el fill de la Lluïsa, en Narcís. El més tímid i, curiosament, el més entremaliat de la patuleia. Ella semblava feliç de veure'ns a casa seva. Afiguri's, tot aquest verger per a nosaltres. Ens tornàvem beneïts. Jugàvem a la pesta, a fet i amagar, muntàvem mercats dels encants, sessions teatrals, fèiem guerres... (*DESCONEGUT riu.*) Què li fa gràcia?

DESCONEGUT: Excusi'm, em sap greu. Provava d'imaginar-me'l de petit, fet un guerriller, i la veritat...

HOME: Ah, doncs no se'n fumi. Estàvem prou ben organitzats. Teníem fins i tot un taller de producció d'artefactes sofisticats.

DESCONEGUT: Va, home, no em faci riure més.

HOME: Ara em fa gràcia vostè a mi. (*S'alça.*) Doncs què es pensava? Jo era especialista a fer escopetes de malla i espasots de fusta. I a més, i això potser no el sorprendrà

tant, també era el cap del departament de recerques arqueològiques.

DESCONEGUT: De recerques arqueològiques? (*Hilarat.*)

HOME: Veu aquella font?

DESCONEGUT: Sí.

HOME: Sempre ha estat seca. En aquell temps també. Vostè sap què són els fòssils?

DESCONEGUT: Em penso que sí.

HOME: Doncs, nosaltres buscàvem fòssils en aquesta font.

DESCONEGUT: No em digui que n'hi van trobar?

HOME: I tant que n'hi vam trobar. La vam netejar de pols i de verdet no sé quants dies.

DESCONEGUT: I?

HOME: Poc però molt, ja l'hi diré. Una rata amb la pell forta com el marbre. (*Riuen tots dos.*) Quatre canyots que se'ns van trencar als dits, i... pari atenció, un enorme peix platejat amb pedretes de colors.

DESCONEGUT: Un objecte amagat pels antics habitants de la casa?

HOME: No ho sé. El fet és que allò ens va portar a l'elaboració d'una teoria fantàstica. Per a nosaltres, aquell peix no podia ser altra cosa que un antic peix de mar i, en conseqüència, l'única conclusió possible va ser pensar que el mar, en temps prehistòrics, arribava fins a la casa de la senyoreta Lluïsa. Bé, i d'aquí en va sortir un devesall de barrabassades que ens feien esgarrifar cap al tard. Monstres marins ressecs i afamegats que es passejaven per sota el caminet de moreres, ombres i crits que ja de nit algú havia sentit a la cambra de dalt. Invasions mostruoses que la senyoreta Lluïsa havia de suportar perquè el maligne no s'estengués arreu del poble. Aquells mostres vivien de nit a dins la casa i ella els havia d'apaivagar.

DESCONEGUT: Entendridor.

HOME: Sí, sembla insuportablement estúpid. Però així és

com nosaltres remodelàvem aquell món tan prosaic i en fèiem una epopeia fascinant.

DESCONEGUT: Però això no devia durar gaire temps.

HOME: Al contrari. Ens hi vam arrapar, es va anar fent gros i transcendent per a nosaltres. El manteníem com el més terrible dels secrets. El nostre secret, comprèn? De nit, alguna vegada, ens vam escapar dos o tres i cagats de por, carregant les nostres armes, ens vam endinsar sense fer fressa en el jardí, que en Narcís havia desbarrat, per enfilar-nos al palo-santer. Tan amunt com vam poder. Volíem saber el que passava a dins d'aquella cambra. La veu? La dels finestrals amples.

DESCONEGUT: I què hi van arribar a veure?

HOME: Allò que esperàvem. La mare d'en Narcís al llit, lluitant contra uns éssers enormes i grollers, cridant i gemegant; la mare d'en Narcís bella, olorosa, salvant-nos a tots, ella sola. L'estimàvem. Va ser llavors que vam decidir d'entrar a la cambra. Teníem el convenciment que, si podíem arribar-hi de dia amb els nostres artefactes de brega, sorprendríem els monstres adormits, desvalguts, i així acabar aquell malson.

DESCONEGUT: Ho varen fer mai?

HOME: Molt cap al final. Pocs dies abans que els de casa m'enviessin a estudiar en un internat de Barcelona.

DESCONEGUT: Quines aventures, senyor arquitecte!

HOME: Sí, què vol, érem nens de poble. Animalons salvatges.

DESCONEGUT: No per casualitat he portat les claus de l'immoble. Podria reveure aquella cambra, la casa per dins, potser per darrera vegada abans que no sigui enderrocada. No crec que s'hagi conservat res, però...

HOME: No, gràcies. Els records, de vegades, val més mantenir-los lluny de les coses, perquè no hi tenen res a veure amb les coses, sinó amb la nostra imaginació. Els meus, prefereixo no posar-los a prova.

DESCONEGUT: Com vulgui. Després del que m'ha contat, sen-

tia curiositat... Potser té raó. El que m'agradaria, de fet, no és conèixer el casalot buit i desolat, sinó el que vostè recorda.. (*Silenci.*) M'estic fent carregós?

HOME: És un home ben estrany. En comptes d'avorrir-se de tantes ximpleries, encara en demana més?

DESCONEGUT: Un arquitecte famós, no el conec cada dia.

HOME *mira DESCONEGUT seriós*: Jo tampoc no explico això cada dia. Quina vergonya. En realitat, no hi havia pensat mai més.

DESCONEGUT: Continuí pensant en veu alta, com si jo no hi fos. Si li ve de gust.

HOME: D'acord. Fins ara m'ho he passat molt bé... Que consti que no ho faig per vostè, sinó per mi mateix. (*Somriu. Fa un gest. S'asseuen al muret de la font, d'esquena a la casa.*) Va ser una tarda de cap al final de l'estiu. Me'n recordo perquè el palo-santer estava prenyat de fruits de color de taronja, gairebé madurs.

VEU EN OFF: El temps corre davant dels vostres ulls, mentre els homes conversen. En aquest moment heu d'imaginar que el cel de la tarda es torna roent. Tot el jardí comença a tenyir-se d'una llum carnososa, a punt d'encendre's com una torxa. De sobte, la porta de la casa s'ha obert. A l'ampit, apareix una dona rossa, elegant i maquillada, sensual, amb un cabasset a la mà. Mira somrient els dos homes grans, i s'hi acosta. Imagineu-vos que, delicadament, els passa la mà pels cabells, però que ells no se n'adonen. Com si fos intangible, com si fos invisible. I se'n va sense dir-los res.

HOME: Ella va sortir, com de costum, a fer un passeig. Nosaltres dos dissimulàvem jugant, aquí mateix, arraulits i tan capficats que no va gosar molestar-nos. Tan bon punt va depassar el portal, l'excitació ens va fer tremolar com esquellerincs. Mentre pujàvem, no sentia els meus peus tocant les branques, com si una força extraordinària m'empenyés enlaire.

DESCONEGUT: Ara és a mi que, tot això, em comença a semblar un conte de fades.

HOME: No digui res, sisplau. Perquè el que vam descobrir a continuació és la cosa més meravellosa que he vist mai.

DESCONEGUT: A la cambra?

HOME: Aquella cambra! (*Transportat:*) Immensa, bigarrada, plena de mil i un tresors escampats sense cap ordre, per tot arreu... vestits de nit amb lluentons, barrets, plomes, perruques de totes mides i colors, cortines precioses, gerros de porcellana i miralls... Tota ella era un mirall. T'hi podies mirar reflectit centenars de vegades, un garbuix d'imatges que es projectaven cap a l'infinit. I al bell mig, un gran llit blanc i daurat. Ens vam vestir amb aquells tresors, i vam jugar qui sap quant de temps, rebotits pel llit, interpretant els personatges de les pel·lícules de cinema i els guerrers de les pel·lícules de romans, i vam ser tot el que ens va donar la gana, fascinats per la intensa olor de dona que feia tot allò, per la presència d'ella que desprenia, pels collarets i les capsetes de pintures, els joiells i les arracades, pels rebrecs i els racons que pertanyien al nostre secret. Sí, tota la cambra feia una intensa olor de mar. Allí es lliurava cada nit el combat del mar i nosaltres encara en podíem assaborir la fragància i, sobretot, parant l'orella en el silenci d'aquell santuari de l'amor, escoltar la remor llunyana de les onades estimbant-se damunt l'arena. (*HOME en èxtasi. Un silenci llarg.*)

DESCONEGUT: I després. Què va passar després? (*HOME es devetlla sobtadament.*)

HOME: Després? Res, no va passar res. Miri, potser n'hem fet una gra massa de tot això. Em sento ridícul en aquest moment, d'haver explicat tantes bestieses. A més, es fa tard.

DESCONEGUT: No s'ofengui, però m'agradaria saber què va passar després.

HOME: Mare de Déu. Però... vostè és com una criatura! Però no veu que ens estem fent pesats tots dos. Res, ja l'hi he dit.

Al cap de poc els de casa em van enviar a estudiar a fora, i prou, allò es va acabar. Aquell estiu es va acabar del tot.

DESCONEGUT: Segurament els de casa seva no van voler que freqüentés més la casa. No?

HOME: Doncs, sí. Suposo que sí... En certa manera la causa, o l'excusa, va ser un incident molt cridaner que va passar aquell mateix dia. (*Pausa.*) Misèries, que no val la pena remenar.

DESCONEGUT: Per què no?

HOME: Perquè no! (*Sec, per tallar la conversa:*) Deixi-ho estar ara, sisplau. Anem. (*DESCONEGUT s'acosta, i li posa la mà al braç.*) Què fa? (*Deseixint-se:*) No se m'acosti.

DESCONEGUT: Expliqui-m'ho, sisplau.

HOME: No! S'ha tornat boig o què? (*Mira DESCONEGUT als ulls i s'espanta.*) Me'n vaig, em sent? Què li passa, a vostè?!

DESCONEGUT, *com si li pregués*: No fugi més. Recordi. Recordi, què més va passar?! (*HOME va per fugir.*) Vol que l'hi digui jo? (*HOME s'atura i es gira sorprès.*) Aquella mateixa tarda, quan vostès ja havien baixat al jardí, la Lluïsa va arribar apressada. Van sentir l'enrenou que feia a dins la casa. Però no va tenir temps d'escapar. La guàrdia civil va arribar per detenir-la i se la va endur davant dels seus propis ulls, emmanillada.

HOME: I què? No va ser res. Mesquineses d'aquells temps. La Lluïsa s'havia fet unes fotografies despullada i, a través del barber, que també n'havia estat el fotògraf, es venien de sota mà pels cafès del poble. Alguna ànima beneïda els va denunciar i els van engarlotjar uns quants dies. Aquesta és la gran cosa que volia saber? La gran anècdota? Doncs, ja la té. (*Irònic, desagradable:*) Ja la pot esbombar amb tots els ets i uts al programa de la festa major. Si és que encara en fan. Passi-ho bé!

HOME va per sortir. DESCONEGUT li barra el pas.

DESCONEGUT: Això, tal com vostè ha dit, només va ser una anècdota. Tothom se'n va riure, van amagar el cap sota l'ala i van callar. Una trista anècdota... que va provocar un lamentable accident, no, senyor arquitecte?

HOME: Què diu? Quin accident? Deixi'm estar, li dic. És boig. Fa estona que he notat una cosa estranya en el seus ulls.

DESCONEGUT: No se'n vol recordar. Per què no se'n vol recordar?

HOME: No sé de què em parla. Ha perdut el seny!

DESCONEGUT: També n'hi hauré de fer memòria jo? Al cap d'una setmana, quan vostè marxava cap a no sé on, el pobre Narcís, aquell vailet tímid i entremaliat, el fill de la puta que havien tancat a la presó, es va penjar. Es va penjar d'aquest palo-santer. No em digui que no ho va saber, senyor meu. No el van informar els de casa seva?

HOME: No! Sí. Què és tot això? Qui dimoni és vostè?! (*HOME intenta fugir cap a un lateral de l'escena.*)

DESCONEGUT: És inútil, no podràs fugir una altra vegada. No ets enlloc d'on es pugui fugir.

HOME *intenta altres sortides, però una muralla invisible li barra el pas*: Què passa aquí? No puc avançar. Un boig, un boig en un malson. (*Es baralla amb l'invisible, fins que cau al terra desanimat i vençut.*)

DESCONEGUT: Mira'm als ulls. No, no em coneixes. Sóc un nouvingut. (*Pausa.*) En Narcís és mort, des de fa molts anys. Però això no és un somni. És el lloc on ell t'ha esperat tot aquest temps. Et va esperar aquí cada dia, quan se'n van endur la seva mare, perquè l'ajudessis a guardar el secret. No podia viure ni a dins ni a fora, perquè la gent del poble li girava la cara com si fos un empestat, i perquè a dins hi eren ells. I tu no vas tornar mai més.

HOME: Deixi'm estar.

DESCONEGUT: Cada vespre s'agemolia al costat de l'arbre vetllant perquè ells no sortissin de la casa, guaitant, escoltant les seves passes i el mar, sense ningú per fer-li companyia, ningú per sentir-se valent.

HOME: Deixi'm!!! (*Assegut a terra, vora la font, tapant-se la cara.*)

DESCONEGUT: Havia de protegir-vos, de protegir-se, i no sabia com fer-ho. Va tenir por, molta por, fins que una nit, espordit pels brams i els gemecs que eixien de la casa, a punt d'esclatar-li a dins del cervell, a punt d'esclatar i d'escampar-se pertot arreu destruïnt-ho tot, no va ser capaç de resistir més. (*Pausa, s'acosta a seure al costat d'HOME i aquest s'encongeix per evitar-lo.*) Has vingut fins aquí per retrobar-lo? Per acomiadar-vos? Digue'm, senyor arquitecte, per què has tornat?

HOME alça el cap. Mira DESCONEGUT. Silenci.

VEU EN OFF: Ara heu d'imaginar els dos homes asseguts vora la font, al costat del gran palo-santer carregat de fruits madurs. Fruits d'un vermell sangonós que s'esclafaran a terra i es podriran aviat, quan començaran a caure, entrada la tardor. Perquè d'un en un, i de manera implacable, cauran tots. Els dos homes s'estan quiets, en silenci. S'escapa la llum del dia. Ha estat un moment irreal, un encontre improbable. Un d'ells se'n va anar fa massa temps. L'altre no ha existit mai. Són dues figures tènues, invocades per recordar una història. Que no serveixen per a res més, si és que, amb prou feines, volen dir res. Mentre us miren sense veure-us, a vosaltres que els imagineu, ignoren que de mica en mica s'esvairan com la llum dels projectors. Potser amb una música. O amb el vellut d'una veu que recita un poema:

Ir de nuevo al jardín cerrado,

Que tras los arcos de la tapia,
Entre magnolios, limoneros,
Guarda el encanto de las aguas.

Oír de nuevo en el silencio,
Vivo de trinos y de hojas,
El susurro tibio del aire
Donde las almas viejas flotan.

Ver otra vez el cielo hondo
A lo lejos, la torre esbelta
Tal flor de luz sobre las palmas:
Las cosas todas siempre bellas.

Sentir otra vez, como entonces,
La espina aguda del deseo,
Mientras la juventud pasada
Vuelve: Sueño de un dios sin tiempo.

Efecte Fournier (jocs de cartes)

Carles Batlle